

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒGIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR LIETAS IEROSINĀŠANU

Rīgā

2021. gada 9. aprīlī

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Daiga Rezevska un Jānis Neimanis,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto pieteikumu par lietas ierosināšanu (ieteikums Nr. 45/2021), kuru iesniedzis Lauris Bočs (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu atzīt Militārā dienesta likuma 10. panta otro daļu un 15. panta pirmās daļas 1. punktu (turpmāk – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 96. pantam, 101. panta pirmajam teikumam, 102. pantam un 106. panta pirmajam teikumam.

2. Militārā dienesta likuma 10. panta otrā daļa noteic, ka karavīram ir tiesības būt par biedru tādās biedrībās un nodibinājumos, kurām nav politiska rakstura, kā arī dibināt karavīru biedrības un nodibinājumus un piedalīties citos nepolitiskos pasākumos, ja šāda darbība netraucē dienesta pienākumu izpildi.

Saskaņā ar Militārā dienesta likuma 15. panta pirmās daļas 1. punktu karavīram ir aizliegts veikt politisko darbību, pievienoties arodbiedrībām, organizēt streikus un piedalīties tajos.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtās konstitucionālās sūdzības pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18., 19.² un 19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

4. Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 5. punkts noteic: izskatot pieteikumu, Satversmes tiesas kolēģija ir tiesīga atteikties ierosināt lietu, ja pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Pieteikuma iesniedzējs jau iepriekš ir vērsies Satversmes tiesā, lūdzot izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, 96. pantam, 101. panta pirmajam teikumam, 102. pantam un 106. panta pirmajam teikumam (ieteikums Nr. 7/2021). Satversmes tiesas 2. kolēģija 2021. gada 12. februārī pieņēma lēmumu par atteikšanos ierosināt lietu pēc minētā pieteikuma (turpmāk – kolēģijas 2021. gada 12. februāra lēmums).

Līdz ar to Satversmes tiesas kolēģijai ir jāizvērtē, vai izskatāmajā pieteikumā ietvertais faktisko apstākļu izklāsts vai juridiskais pamatojums pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

5. Kolēģija 2021. gada 12. februāra lēmumā, izvērtējot pieteikuma atbilstību Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām, norādīja: pieteikumā nav juridiski pamatots, ka tiesības būt politiskās partijas dibinātājam un biedram ietilpst tieši Satversmes 96. un 101. panta pirmā teikuma tvērumā. Tādējādi pieteikumā nav sniegts juridiskais pamatojums tam, ka apstrīdētās normas ierobežo minētajās Satversmes normās noteiktās pamattiesības (*sk. kolēģijas 2021. gada 12. februāra lēmuma 7.3. punktu*).

5.1. Izskatāmajā pieteikumā Pieteikuma iesniedzējs atkārtoti norāda, ka Satversmes 96. panta tvērumā ietilpst tiesības dibināt un attīstīt attiecības ar citiem

cilvēkiem, tostarp būt piederīgam politiskai partijai, veidojot personiskas attiecības ar citiem partijas biedriem.

Kolēģija 2021. gada 12. februāra lēmumā, atsaucoties uz Satversmes tiesas judikatūru, jau ir vērsusi Pieteikuma iesniedzēja uzmanību uz to, ka tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumā neietilpst darbības, kuras pēc būtības ir publiskas un kuru mērķis nav personības pilnveidošana vai personīga rakstura attiecību izveidošana (*sk. kolēģijas 2021. gada 12. februāra lēmuma 7.3. punktu*).

Papildus kolēģija norāda, ka saskaņā ar Politisko partiju likuma 2. panta pirmo daļu partija ir organizācija, kas tiek izveidota, lai veiktu politisko darbību, piedalītos vēlēšanu kampaņā, izvirzītu deputātu kandidātus, piedalītos Saeimas vai pašvaldību domju (padomju), Eiropas Parlamenta darbā, ar deputātu starpniecību īstenotu partijas programmu, kā arī iesaistītos publiskās pārvaldes institūciju izveidē. Ņemot vērā minēto, pieteikumā nav pamatots, ka dalība politiskajā partijā pēc sava rakstura ir tāda, kas ietilpst jēdziena „privātā dzīve” tvērumā. Tādējādi pieteikumā vēl arvien nav pamatots tas, ka tiesības būt politiskās partijas dibinātājam un biedram ietilpst tieši Satversmes 96. panta tvērumā.

Līdz ar to izskatāmajā pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 96. pantam pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

5.2. Kolēģija 2021. gada 12. februāra lēmumā, atsaucoties uz Satversmes tiesas judikatūru, jau norādīja, ka ar Satversmes 101. panta pirmajā teikumā ietvertajām tiesībām likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts vai pašvaldību darbībā ir saprotamas pilsoņa tiesības piedalīties Saeimas vai pašvaldību domes izveidošanā, balsojot un kandidējot vēlēšanās (*sk. kolēģijas 2021. gada 12. februāra lēmuma 7.3. punktu*).

Izskatāmajā pieteikumā Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka politiskās partijas biedra statuss ir priekšnoteikums tam, lai persona varētu kandidēt vēlēšanās. Tomēr pieteikumā vēl joprojām nav juridiski pamatots tas, ka personas tiesības būt politiskās partijas dibinātājam un biedram ietilpst tieši Satversmes 101. panta pirmā teikuma tvērumā.

Līdz ar to izskatāmajā pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 101. panta pirmajam teikumam pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

5.3. Pieteikumā ir ietverti papildu argumenti par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, 102. pantam un 106. panta pirmajam teikumam. Tāpat pieteikumā ietverts jauns prasījums izvērtēt

apstrīdēto normu atbilstību arī Satversmes 1. pantam un norādīts uz jauniem apstākļiem saistībā ar politiskās partijas, kuras dibinātājs un biedrs vēlas būt Pieteikuma iesniedzējs, dibināšanu.

Līdz ar to pieteikuma faktisko apstākļu izklāsts un juridiskais pamatojums šajā daļā ir mainījies pēc būtības un kolēģijai no jauna jāvērtē tā atbilstība Satversmes tiesas likumā noteiktajām prasībām.

6. Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punkts noteic, ka Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs ir karavīrs. Šobrīd esot nodibināta jauna politiskā partija un Pieteikuma iesniedzējs esot kļuvis par tās dibinātāju un biedru. Taču apstrīdēto normu dēļ viņš nedrīkstot vienlaikus pildīt karavīra pienākums un darboties politiskajā partijā. Tādēļ esot aizskartas Pieteikuma iesniedzējam Satversmes 102. pantā un 106. panta pirmajā teikumā noteiktās pamattiesības, kā arī pārkāpts Satversmes 1. pants un 91. panta pirmajā teikumā ietvertais tiesiskās vienlīdzības princips.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

8. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī tādu iespēju nav.

Apstrīdētās normas ir formulētas nepārprotami, un Pieteikuma iesniedzējs atrodas šo normu tvērumam tipiskā situācijā. Tādējādi konkrētajā gadījumā Pieteikuma iesniedzēja rīcībā nav reālu un efektīvu vispārējo tiesību aizsardzības līdzekļu.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrais teikums noteic: ja nav iespēju Satversmē noteiktās tiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, pieteikumu Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka konstitucionālo sūdzību var iesniegt gadījumos, kad pamattiesību aizskārums jau pastāv vai arī pastāv apstākļu kopums, kas prasa, lai lieta tiktu izskatīta „šobrīd”. Gadījumos, kad pamattiesību aizskārums nav saistīts ar tiesību piemērošanas aktu, personai ir jāsniedz ticams pamatojums tam, ka tiesību normas izraisītās nelabvēlīgās sekas rada viņai pamattiesību aizskārumu (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 21. un 22.1. punktu*).

No pieteikuma izriet, ka apstrīdētajās normās noteiktā aizlieguma dēļ Pieteikuma iesniedzējs jau 2015. gadā bijis spiests izstāties no politiskās partijas. Vienlaikus pieteikumā norādīts, ka savu pamattiesību aizskārumu Pieteikuma iesniedzējs sācis izjust tieši šobrīd, kad ir nodibināta jauna politiskā partija un saistībā ar dažādiem notikumiem pasaulē un Latvijā viņam ir pilsoniska interese būt par šīs politiskās partijas dibinātāju, biedru un kandidēt vēlēšanās. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējs ir pamatojis, kurā brīdī un kāpēc viņš sācis apstrīdētajās normās ietverto aizliegumu uztvert kā savu pamattiesību aizskārumu. Ievērojot minēto, konkrētajā gadījumā termiņš pieteikuma iesniegšanai ir skaitāms no 2021. gada 13. janvāra, kad Pieteikuma iesniedzējs parakstījies politiskās partijas dibinātāju sarakstā. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2021. gada 15. martā. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtnajā daļā otrajā teikumā noteiktajām prasībām.

9. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums. Par juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē atzīstama juridiskā argumentācija, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība katrai pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

9.1. Pieteikumā norādīts, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 1. pantam, jo pārkāpj tiesiskas valsts principu un labas likumdošanas principu.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka viens no vispārējiem tiesību principiem, kas atvasināts no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas un ietilpst Satversmes 1. panta tvērumā, ir tiesiskas valsts princips. No tiesiskas valsts principa ir atvasināms arī labas likumdošanas princips (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 18.1. punktu*).

Pieteikumā norādītie apsvērumi par tiesiskas valsts principa pārkāpumu pēc būtības atkārtos Pieteikuma iesniedzēja argumentus, kas sniegti, pamatojot apstrīdēto normu neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un

102. pantam. Pieteikumā nav norādīti citi argumenti, kas pamatotu tiesiskas valsts principa pārkāpumu.

Vērtējot, vai pamattiesību ierobežojums ir attaisnojams, Satversmes tiesa citstarp pārbauda, vai tas ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 25. punktu un 2015. gada 8. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2014-34-01 14. punktu*). Tāpat vērtējot, vai ar tiesību normu noteiktā atšķirīgā vai vienādā attieksme ir attaisnojama, Satversmes tiesa izvērtē, vai šāda attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 15. maija sprieduma lietā Nr. 2017-15-01 20. punktu*). To izvērtējot, Satversmes tiesa pārbauda, vai likumdošanas process atbilst labas likumdošanas principam (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 18.1. punktu*).

Tādējādi tas, vai apstrīdētās normas atbilst Satversmes 1. pantā ietvertajam tiesiskas valsts principam un labas likumdošanas principam, ir vērtējams, pārbaudot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 102. pantam.

9.2. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam, jo izvirza karavīram nepamatotas prasības darbam militārajā dienestā. Proti, likumdevējs neesot pamatojis, kādēļ karavīram ir jābūt politiski neitrālam.

Satversmes 106. panta pirmajā teikumā nostiprinātās pamattiesības aizsargā personu pret visām valsts darbībām, kas ierobežo personas brīvību izvēlēties nodarbošanos. Tomēr šī norma neliedz valstij noteikt prasības, kas personai jāizpilda, lai tā konkrētu nodarbošanos varētu īstenot (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2002-20-0103 secinājumu daļas 3. punktu un 2015. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2015-03-01 14.2. punktu*). Likumdevējam ir rīcības brīvība izvirzīt prasības attiecībā uz konkrētu profesionālo darbību, ciktāl tas nepieciešams sabiedrības interesēs (*sal. sk. Satversmes tiesas 2010. gada 18. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-74-01 14. punktu*).

Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, likumdevējs nedrīkst karavīram, kurš, izpildot kvalifikācijas prasības, ir uzņemts dienestā, izvirzīt prasības, kas saistītas ar politisko neitralitāti. Tomēr, ņemot vērā Satversmes tiesas judikatūru par Satversmes 106. panta pirmās daļas saturu, pieteikumā nav sniegts šāda uzskata juridiskais pamatojums. Proti, pieteikumā nav pamatots, ka, īstenojot savu rīcības

brīvību, likumdevējs nav tiesīgs izvirzīt karavīram prasības, kas saistītas ar politisko neitralitāti.

Līdz ar to pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 106. panta pirmajam teikumam ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

10. Pieteikumā ir izklāstīti lietas faktiskie apstākļi un sniegts juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 102. pantam. Tam ir pievienoti dokumenti, kas nepieciešami lietas apstākļu noskaidrošanai. Pieteikums šajā prasījuma daļā atbilst arī pārējām Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. pantu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

nolēma:

1. Ierosināt Satversmes tiesā lietu „Par Militārā dienesta likuma 10. panta otrās daļas un 15. panta pirmās daļas 1. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 102. pantam” pēc pieteikuma (pieteikums Nr. 45/2021), kuru iesniedzis Lauris Bočs.

2. Uzaicināt institūciju, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimu – **līdz 2021. gada 9. jūnijam** iesniegt Satversmes tiesai atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu.

3. Atteikties ierosināt lietu par Militārā dienesta likuma 10. panta otrās daļas un 15. panta pirmās daļas 1. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 96. pantam, 101. panta pirmajam teikumam un 106. panta pirmajam teikumam.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Aldis Laviņš